

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2016 m. sausio 14 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Direktyva 92/43/EEB — 6 straipsnio 2 — 4 dalys — Teritorija, įtraukta į Bendrijos svarbos teritorijų sąrašą išdavus leidimą projektui toje teritorijoje, tačiau nepradėjus jo vykdyti — Projekto peržiūra, atliekama po teritorijos įtraukimo į minėtą sąrašą — Šios peržiūros reikalavimai — Projekto užbaigimo pasekmės renkantis alternatyvius sprendimus“

Byloje C-399/14

dėl 2014 m. kovo 6 d. *Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas, Vokietija) sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2014 m. rugpjūčio 18 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Grüne Liga Sachsen eV ir kt.

prieš

Freistaat Sachsen,

dalyvaujant

Landeshauptstadt Dresden,

Vertreter des Bundesinteresses beim Bundesverwaltungsgericht,

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kurį sudaro trečiosios kolegijos pirmininko pareigas einantis antrosios kolegijos pirmininkas M. Ilešič, teisėjai C. Toader (pranešėja) ir E. Jarašiūnas,

generalinė advokatė E. Sharpston,

posėdžio sekretorius M. Aleksejev, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2015 m. birželio 17 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Grüne Liga Sachsen eV* ir kt., atstovaujama advokato M. Gellermann,
- *Freistaat Sachsen*, atstovaujama advokato F. Fellenberg,
- Čekijos vyriausybės, atstovaujama M. Smolek,

* Proceso kalba: vokiečių.

— Europos Komisijos, atstovaujamos C. Hermes ir G. Wilms,
susipažinęs su 2015 m. rugsėjo 24 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,
priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL L 206, p. 7; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 102; toliau – Buveinių direktyva) 6 straipsnio 2–4 dalių išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Grüne Liga Sachsen eV* (toliau – *Grüne Liga Sachsen*) ir kt. ir *Freistaat Sachsen* (Saksonijos federalinė žemė) ginčą dėl planų patvirtinimo sprendimo, kurį priėmė *Freistaat Sachsen* institucijos dėl tilto per Elbės upę Drezdene (Vokietija) statybos.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 Buveinių direktyvos pirmoje konstatuojamojoje dalyje numatyta:
„<...> kadangi aplinkos kokybės išsaugojimas, apsauga ir gerinimas, įskaitant natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugą, yra svarbiausias Bendrijos bendras tikslas, kaip nurodyta [SESV 191] straipsnyje“
- 4 Šios direktyvos trečia konstatuojamoji dalis suformuluota taip:
„<...> šios direktyvos [pagrindinis] tikslas – skatinti biologinės įvairovės palaikymą, atsižvelgiant į ekonominius, socialinius, kultūrinius ir regioninius reikalavimus, todėl ši direktyva prisideda prie bendro subalansuotos plėtros siekio; siekiant išlaikyti biologinę įvairovę, <...> gali tam tikrais atvejais prireikti palaikyti ar netgi skatinti žmogaus veiklą.“
- 5 Buveinių direktyvos 1 straipsnyje nustatyta:
„Šioje direktyvoje:
<...>
k) *Bendrijos svarbos teritorija* [toliau – BST] reiškia teritoriją, kuri biogeografiniame regione ar regionuose, kuriems ji priklauso, yra svarbi tuo, kad padeda išlaikyti ar atstatyti [atkurti] I priede nurodyto natūralių buveinių tipo ar į II priedą įrašytos rūšies palankią apsaugos būklę, bei taip pat gali būti svarbi 3 straipsnyje nurodyto *Natura 2000* tinklo vientisumui ir (arba) yra svarbi palaikant biologinę įvairovę atitinkamame biogeografiniame regione ar regionuose.
<...>
l) *speciali saugoma teritorija* – tai Bendrijos svarbos teritorija, kurią valstybės narės įsteigė įstatymu, administraciniu aktu ir (arba) sutartimi ir kurioje yra taikomos būtinos apsaugos priemonės, skirtos palaikyti ar atstatyti [atkurti] natūralių buveinių ir (ar) rūšių, kurioms teritorija yra įsteigta, ger[ai] apsaugos būkl[e]i bei populiacij[om]s;

<...>“

- 6 Minėtos direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„*Natura 2000* pavadinimu kuriamas vieningas specialių saugomų teritorijų Europos ekologinis tinklas. Šis tinklas, sudarytas iš teritorijų, kuriose yra į I priedą įrašyti natūralių buveinių tipai ir į II priedą įrašytų rūšių buveinės, sudaro galimybę palaikyti, o kur reikia ir atstatyti [atkurti] iki palankios apsaugos būklės natūralių buveinių tipus ir rūšių buveines jų natūraliame paplitimo areale.

<...>“

- 7 Buveinių direktyvos 4 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje nustatyta, kad remdamasi III priede (1 etapas) išdėstytais kriterijais ir atitinkama mokslo informacija kiekviena valstybė narė siūlo teritorijų sąrašą, nurodydama, kurie jos teritorijoje vietiniai I priedo natūralių buveinių tipai ir kurios II priedo rūšys aptinkamos tose teritorijose.
- 8 Pagal minėtos direktyvos 4 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą per trejus metus nuo šios direktyvos paskelbimo sąrašas kartu su informacija apie kiekvieną teritoriją perduodamas Europos Komisijai.
- 9 Pagal Buveinių direktyvos 4 straipsnio 2 dalį remdamasi III priede (2 etapas) nustatytais kriterijais Komisija, susitarusi su kiekviena valstybe nare pagal jų pateiktus sąrašus sudaro Bendrijos svarbos teritorijų sąrašo projektą, paremtą valstybių narių sąrašais, nurodančiais tas teritorijas, kuriose yra vienas ar daugiau natūralių buveinių tipų ar prioritetinių rūšių.
- 10 Buveinių direktyvos 4 straipsnio 5 dalis suformuluota taip:
- „Teritoriją įtraukus į 2 dalies trečiojoje pastraipoje minimą sąrašą, jai pradedamos taikyti 6 straipsnio 2, 3 ir 4 dalys.“
- 11 Šios direktyvos 6 straipsnyje nurodyta:

„1. Specialioms saugomoms teritorijoms valstybės narės nustato būtinas apsaugos priemones, tarp jų, jei reikia, atitinkamus tvarkymo planus, parengtus specialiai šioms teritorijoms ar integruotus į kitus plėtros planus, ir atitinkamas įstatymais nustatytas, administracines arba sutartyje numatytas priemones, kurios atitinka teritorijoje esančių į I priedą įtrauktų natūralių buveinių tipų ir į II priedą įtrauktų rūšių ekologinius reikalavimus.

2. Valstybės narės imasi reikiamų priemonių, siekdamos specialiose saugomose teritorijose išvengti natūralių buveinių ir rūšių buveinių blogėjimo, taip pat rūšių, kurių apsaugai buvo įsteigtos specialios saugomos teritorijos, trikdymo, jei toks trikdymas galėtų būti reikšmingas šios direktyvos tikslų atžvilgiu.

3. Bet kokiems planams ir projektams, tiesiogiai nesusijusiems arba nebūtinai teritorijos tvarkymui, bet galintiems ją reikšmingai paveikti individualiai arba kartu su kitais planais arba projektais, turi būti atliekamas jų galimo poveikio teritorijai įvertinimas [atsižvelgiant į šios teritorijos išsaugojimo tikslus]. Atsižvelgiant į poveikio teritorijai įvertinimo išvadas ir remiantis 4 dalies nuostatomis, kompetentingos nacionalinės institucijos pritaria planui ar projektui tik įsitikinusios, kad jis neigiamai nepaveiks nagrinėjamos teritorijos vientisumo ir, jei reikia, išsiaiškinusios plačiosios visuomenės nuomonę.

4. Jei, nepaisant poveikio teritorijai neigiamo įvertinimo ir nesant kitų alternatyvių sprendimų, šis planas ar projektas vis dėlto privalo būti įgyvendintas dėl įpareigojančių priežasčių, tarp jų ir socialinio ar ekonominio pobūdžio, neatsižvelgti į visuomenės interesus [dėl įpareigojančių svarbesnio viešojo

intereso priešasčių, tarp jų ir socialinio ar ekonominio pobūdžio], valstybė narė imasi visų kompensacinių priemonių, būtinų bendram *Natura 2000* vientisumui apsaugoti. Apie patvirtintas kompensacines priemones ji praneša Komisijai.

Kai atitinkamoje teritorijoje yra prioritetas natūralių buveinių tipas ir (arba) prioritetas rūšis, vieninteliai argumentai, kuriuos galima pateikti, yra argumentai, susiję su žmonių sveikata ar sauga, su labai svarbiomis aplinkai palankiomis pasekmėmis arba kitomis, Komisijos nuomone, įpareigojančiomis priešastimis neatsižvelgti į visuomenės interesus [įpareigojančiomis svarbesnio viešojo intereso priešastimis].“

Vokietijos teisė

12 Administracinių bylų teisenos kodekso (*Verwaltungsgerichtsordnung*) 80 straipsnyje numatyta:

„1) Protestas ir skundas dėl panaikinimo turi stabdomąjį poveikį. <...>

2) Stabdomasis poveikis netaikomas tik

<...>

3. kitais atvejais, numatytais federaliniame įstatyme ar, kalbant apie federalinės žemės teisę, federalinės žemės teisės akte <...>

<...>

5) Pagal prašymą pagrindinę bylą nagrinėjantis teismas gali nurodyti visiškai arba iš dalies taikyti stabdomąjį poveikį 2 dalies 1–3 punktuose numatytais atvejais, <...>

<...>“

13 Saksonijos kelių įstatymo (*Sächsisches Straßengesetz*) 39 straipsnio „Planų patvirtinimas“ 10 dalyje nurodyta:

„Skundas dėl sprendimo patvirtinti planus <...> neturi stabdomojo poveikio.“

14 1994 m. spalio 11 d. redakcijos Saksonijos federalinės žemės gamtos apsaugos įstatymo (*Sächsisches Naturschutzgesetz*), kuriuo perkeliama Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 ir 4 dalys, 22b straipsnio 1–3 dalyse iš esmės nustatyta, kad prieš išduodant projekto statybos leidimą ar pradėdant jį vykdyti turi būti atliekamas jo galimo poveikio BST ar Europos paukščių apsaugos teritorijoms įvertinimas, atsižvelgiant į tikslą išsaugoti šias teritorijas. Jei dėl poveikio šio įstatymo 1 straipsnio pirmame sakinyje numatyta teritorijai įvertinimo projektas gali gerokai neigiamai paveikti esminius šios teritorijos elementus, būtinus išsaugojimo ar apsaugos tikslams pasiekti, toks projektas yra draudžiamas. Nukrypstant nuo šio draudimo, tokiam projektui leidimas gali būti išduotas arba toks projektas gali būti pradėtas vykdyti, tik jeigu jis yra būtinas dėl įpareigojančių svarbesnio viešojo intereso priešasčių, tarp jų ir socialinio ar ekonominio pobūdžio, ir jei nėra kito tinkamo sprendimo, leidžiančio pasiekti projektu siekiamą rezultatą kitoje teritorijoje nesukeliant neigiamo poveikio arba sukeltant ne tokį neigiamą poveikį.

- 15 „Nuostatų, susijusių su Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ sukūrimu ir apsauga, taikymo vadovo“ (*Arbeitshilfe zur Anwendung der Vorschriften zum Aufbau und Schutz des Europäischen ökologischen Netzes Natura 2000*), kurio šioje srityje kompetentingos Saksonijos institucijos turi laikytis pagal 2003 m. kovo 27 d. Saksonijos federalinės žemės ūkio ir aplinkos ministro potvarkį Nr. 61-8830.10/6, 3.3 skyriuje nustatyta:

„Jei projektai ar planai gali gerokai neigiamai paveikti teritorijas, kurioms potencialiai taikoma Buveinių direktyva, turi būti pagal analogiją taikomos nuostatos dėl poveikio įvertinimo ir išimčių suteikimo, laikantis 6 ir paskesniuose skyriuose numatytų paaiškinimų. Į kylančius apribojimus dėl „teritorijų, kurioms potencialiai taikoma Buveinių direktyva“, gali būti neatsižvelgiama Saksonijos federalinės žemės gamtos apsaugos įstatymo 22b straipsnio 3–5 dalyse numatytais sąlygomis, nes laikina apsauga negali būti griežtesnė už galutinę apsaugą. Teritorijos, apie kurias Saksonijos federalinė žemė praneša Europos Komisijai, laikomos teritorijomis, „kurioms potencialiai taikoma Buveinių direktyva“, kol sudaromas Bendrijos sąrašas.“

- 16 2003 m. gegužės 12 d. Potvarkiu Nr. 62-8830.10/6 Saksonijos federalinės žemės ūkio ir aplinkos ministras patvirtino, kad Saksonijos federalinės žemės aplinkos ir geologijos tarnybos (*Sächsisches Landesamt für Umwelt und Geologie*) nustatyti laikinieji pagal Buveinių direktyvą siūlomų BST išsaugojimo tikslai yra privalomi. Šiame potvarkyje, kuris, be kita ko, buvo skirtas už tilto „Waldschlößchenbrücke“ statybos planų patvirtinimą atsakingai institucijai, nustatyta:

„Iki to momento šie „laikinieji“ išsaugojimo tikslai pripažįstami privalomais, kalbant apie planavimo saugumą.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 17 2004 m. vasario 25 d. vyriausybės prezidiumas Drezdene (*Regierungspräsidium Dresden*), dabartinis federalinės žemės direktoratas Drezdene (*Landesdirektion Dresden*), kuris yra institucija atsakovė pagrindinėje byloje, patvirtino kelio tilto *Waldschlößchenbrücke*, kertančio pievas išilgai Elbės upės krantų ir Elbės upę Drezdeno miesto centrinėje dalyje, statybos planą.
- 18 Minėto plano patvirtinimo sprendimas, kuris buvo vykdytinas nedelsiant, grįstas 2003 m. sausio mėn. atliktu poveikio florai, faunai ir buveinėms tyrimu, susijusiu su minėto tilto statybos projekto poveikiu atsižvelgiant į teritorijos „Elbės slėnis tarp Schöna ir Mühlberg“ („Elbtal zwischen Schöna und Mühlberg“) apsaugos ir išsaugojimo tikslus.
- 19 Atlikdama šį tyrimą, per kurį buvo nustatyta, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamas statybos projektas neturi reikšmingo ar nuolatinio neigiamo poveikio minėtai teritorijai atsižvelgiant į jos apsaugos tikslus, kompetentinga institucija siekė remtis Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 ir 4 dalių reikalavimais. Tačiau, remiantis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo informacija, minėtas tyrimas neatitiko nurodytų reikalavimų, o buvo tik preliminarus rizikos vertinimas.
- 20 2004 m. balandžio 15 d. *Grüne Liga Sachsen*, kreiptis į teismą teisę turinti gamtos apsaugos asociacija, pateikė skundą dėl 2004 m. vasario 25 d. plano patvirtinimo sprendimo panaikinimo, kuris pagal Administracinių bylų teisenos kodekso 80 straipsnio 2 dalies 3 punktą, siejamą su Saksonijos kelių įstatymo 39 straipsniu, neturėjo stabdomojo poveikio. Kartu su šiuo skundu *Grüne Liga Sachsen*, remdamasi Administracinių bylų teisenos kodekso 80 straipsnio 5 dalimi, pateikė prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, siekdama užkirsti kelią statybos darbų pradžiai.
- 21 2004 m. gruodžio mėn. Komisija įtraukė Elbės slėnio tarp Schöna ir Mühlberg teritoriją kaip BST į Buveinių direktyvos 4 straipsnyje numatytą sąrašą.

- 22 2006 m. spalio 19 d. nutarimu vyriausybės prezidiumas Drezdene pripažino minėtą teritoriją, išskyrus dalį pievų prie Elbės upės Drezdeno miesto centrinėje dalyje, specialia paukščių ar jų buveinių apsaugos teritorija.
- 23 Kelio tilto *Waldschlößchenbrücke* darbai prasidėjo 2007 m. lapkričio mėn., po to, kai 2007 m. lapkričio 12 d. sprendimu *Sächsisches Oberverwaltungsgericht* (Vyriausiasis Saksonijos žemės administracinis teismas) galutinai atmetė *Grüne Liga Sachsen* pateiktą prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo.
- 24 2008 m. spalio 14 d. papildomu ir iš dalies keičiančiu sprendimu federalinės žemės direktoratas Drezdene iš naujo atliko ribotą poveikio, kurį sukelia pagrindinėje byloje nagrinėjamas projektas, vertinimą, kurio tikslas buvo patikrinti, pirma, ar šis projektas galėjo reikšmingai paveikti atitinkamą teritoriją, kaip tai suprantama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį, ir, antra, ar buvo įvykdytos to paties straipsnio 4 dalyje nustatytos išimties taikymo sąlygos, kiek tai susiję su nustatytu neigiamu poveikiu tam tikroms buveinėms ir rūšims. Šis vertinimas lėmė tai, kad minėtas projektas buvo patvirtintas šios direktyvos 6 straipsnio 4 dalyje numatyta išimties tvarka, nustačius papildomų priemonių.
- 25 2011 m. gruodžio 15 d. sprendimu *Sächsisches Oberverwaltungsgericht* (Vyriausiasis Saksonijos federalinės žemės administracinis teismas) atmetė 2004 m. balandžio 15 d. *Grüne Liga Sachsen* pateiktą skundą dėl panaikinimo.
- 26 Minėta asociacija su kasaciniu skundu kreipėsi į *Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas).
- 27 2013 m. minėto tilto statybos darbai buvo užbaigti. Eismas per jį buvo atidarytas tais pačiais metais.
- 28 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės mano, kad prieš priimant sprendimą jo nagrinėjamoje byloje būtina atsakyti į klausimą, kokiomis sąlygomis turi būti atliekama projekto, patvirtinto prieš įtraukiant atitinkamą teritoriją į BST sąrašą, poveikio teritorijai *ex-post* peržiūra pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį, taigi kokie kriterijai turi būti taikomi. Minėtas teismas paaiškina, kad šie patikslinimai yra būtini siekiant patikrinti 2008 m. atliktos papildomos procedūros teisėtumą.
- 29 Šiomis aplinkybėmis *Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:
- „1. Ar Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad prieš pradėdant vykdyti tiesiogiai teritorijai tvarkyti neskirtą tilto statybos projektą, patvirtintą prieš įtraukiant teritoriją į Bendrijos svarbos teritorijų sąrašą, turi būti atliekama galimo jo poveikio teritorijai peržiūra, jei teritorija į sąrašą buvo įtraukta išdavus šio projekto leidimą, bet dar iki jo vykdymo pradžios, ir jei prieš išduodant leidimą buvo atliktas tik rizikos arba preliminarus vertinimas?
2. Jei atsakymas į pirmąjį klausimą būtų teigiamas:
- Ar *ex-post* peržiūros atveju nacionalinė institucija turi laikytis Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 ir 4 dalių reikalavimų, jei šią peržiūrą, kaip prevencinę priemonę, ketino taikyti atlikdama prieš leidimo išdavimą vykdomą rizikos vertinimą arba preliminarų įvertinimą?
3. Jei atsakymas į pirmąjį klausimą būtų teigiamas, o atsakymas į antrąjį klausimą – neigiamas:
- Kokie reikalavimai pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį turi būti keliami projekto, kurį vykdyti išduotas leidimas, *ex-post* peržiūrai ir į kurią datą turi būti atsižvelgiama atliekant šią peržiūrą?

4. Ar taikant papildomą procedūrą, kuri skirta nustatyti klaidai, padarytai atliekant *ex-post* peržiūrą pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį arba galimo poveikio įvertinimą pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį, ištaisyti, reikia atitinkamais peržiūros reikalavimų pakeitimais atsižvelgti į tai, kad statinį buvo galima statyti ir juo naudotis, nes plano patvirtinimo sprendimas buvo vykdytinas nedelsiant, o prašymas, pateiktas per procedūrą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atmestas ir sprendimas atmesti tokį prašymą nebegalėjo būti skundžiamas? Ar tai bet kuriuo atveju taikoma alternatyvų *ex-post* peržiūrai, kuri reikalinga priimant sprendimą pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalį?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- 30 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad tiesiogiai nesusijusio arba nebūtinai teritorijai tvarkyti plano ar projekto, kuris buvo patvirtintas atlikus šios direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje nustatytų reikalavimų neatitinkantį tyrimą, atveju prieš įtraukiant nagrinėjamą teritoriją į BST sąrašą, kompetentingos institucijos turi atlikti jo galimo poveikio šiai teritorijai *ex-post* peržiūrą prieš pradėdant jį vykdyti.
- 31 Norint pateikti naudingą atsakymą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, reikia patikrinti, pirma, ar Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalis taikytina pagrindinės bylos faktinėms aplinkybėms. Antra, būtina išnagrinėti, ar remiantis šia nuostata galima įpareigoti atlikti tokio projekto, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, galimo poveikio atitinkamai teritorijai *ex-post* peržiūrą.
- 32 Pagal Buveinių direktyvos 4 straipsnio 5 dalį, kaip ją aiškina Teisingumo Teismas, šios direktyvos 6 straipsnio 2–4 dalyse numatytos apsaugos priemonės taikomos tik teritorijoms, kurios pagal minėtos direktyvos 4 straipsnio 2 dalies trečią pastraipą įtrauktos į atrinktų BST sąrašą, tvirtinamą Komisijos tos pačios direktyvos 21 straipsnyje nustatyta tvarka (Sprendimo *Dragaggi ir kt.*, C-117/03, EU:C:2005:16, 25 punktas ir Sprendimo *Bund Naturschutz in Bayern ir kt.*, C-244/05, EU:C:2006:579, 36 punktus).
- 33 Tačiau Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad nors projektas buvo patvirtintas anksčiau, nei Buveinių direktyvoje numatytas apsaugos režimas tapo taikytinas nagrinėjamos teritorijos atžvilgiu, ir dėl to tokiam projektui nebuvo taikomi reikalavimai, susiję su šios direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje nustatyta išankstine vertinimo procedūra, vis dėlto šio projekto vykdymas patenka į minėtos direktyvos 6 straipsnio 2 dalie taikymo sritį (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Stadt Papenburg*, C-226/08, EU:C:2010:10, 48 ir 49 punktus ir Sprendimo *Komisija / Ispanija*, C-404/09, EU:C:2011:768, 124 ir 125 punktus).
- 34 Šiuo atveju iš pagrindinės bylos faktinių aplinkybių chronologinės sekos matyti, kad tiltas *Waldschlößchenbrücke* buvo statomas 2007–2013 m. laikotarpiu, t. y. po to, kai 2004 m. gruodžio mėn. nagrinėjama teritorija buvo įtraukta į BST sąrašą. Atsižvelgiant į šio sprendimo 32 ir 33 punktuose nurodytą teismo praktiką, darytina išvada, kad įtraukus minėtą teritoriją į sąrašą šio projekto vykdymas patenka į Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalies taikymo sritį.
- 35 Dėl klausimo, ar Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalyje nustatoma pareiga atlikti plano ar tokio projekto, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kuris patvirtintas prieš įtraukiant teritoriją į BST sąrašą, galimo poveikio peržiūrą, kuri remiantis preliminariu rizikos tyrimu neatitinka šios direktyvos 6 straipsnio 3 dalies reikalavimų, reikia pažymėti, kad tokios pareigos negalima nedviprasmiškai nustatyti iš minėto 6 straipsnio 2 dalies formuluotės.

- 36 Kitaip nei pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį, kurios formuluotėje įtvirtinta procedūra, pagal kurią atliekant išankstinę peržiūrą siekiama užtikrinti, kad planas ar projektas, tiesiogiai nesusijęs ar nebūtinai atitinkamai teritorijai tvarkyti, bet galintis ją reikšmingai paveikti, būtų patvirtintas, tik jeigu neigiamai nepaveiks šios teritorijos vientisumo (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Sweetman ir kt.*, C-258/11, EU:C:2013:220, 28 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką), šios direktyvos 6 straipsnio 2 dalyje nėra aiškiai numatyta konkrečių apsaugos priemonių, pavyzdžiui, pareigos įvertinti ar peržiūrėti plano ar projekto galimą poveikį natūralioms buveinėms ir rūšims.
- 37 Šioje nuostatoje įtvirtinta bendrosios apsaugos pareiga, kad būtų imtasi reikiamų apsaugos priemonių siekiant išvengti pablogėjimo ir trikdymo, galinčio turėti reikšmingą poveikį minėtos direktyvos tikslams (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Waddenvereniging ir Vogelbeschermingsvereniging*, C-127/02, EU:C:2004:482, 38 punktą; Sprendimo *Komisija / Italija*, C-304/05, EU:C:2007:532, 92 punktą ir Sprendimo *Sweetman ir kt.*, C-258/11, EU:C:2013:220, 33 punktą). Kaip pabrėžė generalinė advokatė savo išvados 43 punkte, ši pareiga yra nuolatinio pobūdžio.
- 38 Dėl projektų, neatitinkančių Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje keliamų reikalavimų, Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad pareiga atlikti planų ar projektų galimo poveikio atitinkamai teritorijai *ex-post* peržiūrą gali būti grindžiama Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalimi (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Komisija / Jungtinė Karalystė*, C-6/04, EU:C:2005:626, 57 ir 58 punktus).
- 39 Tačiau, kaip pažymėjo generalinė advokatė savo išvados 48 ir 49 punktuose, negali būti absoliučios pareigos atlikti tokią *ex-post* peržiūrą.
- 40 Iš tiesų Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalyje esanti sąvoka „reikiamos priemonės“ reiškia, kad taikydamos šią nuostatą valstybės narės turi plačią diskreciją.
- 41 Tačiau reikia priminti, kad veikla atitinka Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį, tik jeigu garantuojama, jog ji nesukels jokio trikdymo, galinčio turėti reikšmingą poveikį šios direktyvos tikslams, pirmiausia ja siekiamam apsaugos tikslui (Sprendimo *Komisija / Ispanija*, C-404/09, EU:C:2011:768, 126 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 42 Teisingumo Teismas taip pat yra nusprendęs, kad vien tai, jog egzistuoja tikimybė ar rizika, kad ekonominė veikla sukels reikšmingą rūšies trikdymą, galėtų reikšti Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalies pažeidimą, neturint būtinybės įrodyti, kad egzistuoja priežastinis ryšys tarp šios veiklos ir reikšmingo saugomos rūšies trikdymo (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Komisija / Ispanija*, C-404/09, EU:C:2011:768, 142 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 43 Todėl projektas, kuris gali reikšmingai paveikti atitinkamą teritoriją ir kuris prieš patvirtinimą nebuvo įvertintas pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies reikalavimus, įtraukus šią teritoriją į BST sąrašą gali būti toliau vykdomas tik su sąlyga, kad neatsiras tikimybės arba rizikos, susijusios su buveinių blogėjimu arba rūšių trikdymu, galinčiu turėti reikšmingą poveikį šios direktyvos tikslams.
- 44 Jei tokia tikimybė arba rizika gali atsirasti dėl to, kad remiantis geriausiomis mokslo žiniomis nebuvo atlikta plano ar projekto galimo poveikio atitinkamai teritorijai *ex-post* peržiūra kaip „reikiama priemonė“, kaip tai suprantama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį, šio sprendimo 37 punkte minėta bendrosios apsaugos pareiga tampa pareiga atlikti tokią peržiūrą.
- 45 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, remdamasis turima informacija, kurią tik jis pats gali įvertinti, privalo patikrinti, ar naujas plano arba projekto galimo poveikio BST įvertinimas yra vienintelė reikiama priemonė, kaip tai suprantama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį, siekiant išvengti tikimybės arba rizikos, susijusios su buveinių blogėjimu arba rūšių trikdymu, galinčiu turėti reikšmingą poveikį šios direktyvos tikslams.

46 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą turi būti atsakyta, kad Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, jog tiesiogiai nesusijusio arba nebūtino teritorijai tvarkyti plano ar projekto, kuris buvo patvirtintas atlikus šios direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje nustatytų reikalavimų neatitinkantį tyrimą, atveju prieš įtraukiant nagrinėjamą teritoriją į BST sąrašą, kompetentingos institucijos turi atlikti tokio plano ar projekto galimo poveikio šiai teritorijai *ex-post* peržiūrą, jeigu ši peržiūra yra vienintelė reikiama priemonė, siekiant išvengti to, kad dėl minėto plano ar projekto vykdymo neatsirastų pablogėjimo arba trikdyimo, galinčio turėti reikšmingą poveikį šios direktyvos tikslams. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas privalo patikrinti, ar šios sąlygos įvykdytos.

Dėl trečiojo klausimo

47 Trečiuoju klausimu, kurį reikia nagrinėti kaip antrąjį, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nori iš esmės žinoti, kokie turi būti reikalavimai *ex-post* peržiūros, atliekamos pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį ir susijusios su plano ar projekto, kuris pradėtas vykdyti įtraukus atitinkamą teritoriją į BST sąrašą, galimu poveikiu tai teritorijai. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat klausia, į kurią datą reikia atsižvelgti atliekant šią peržiūrą.

48 Visų pirma reikia pažymėti, kad Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalis apima atsargumo principą ir leidžia veiksmingai užkirsti kelią numatomų planų ar projektų neigiamam poveikiui saugomos teritorijos vientisumui. Ne toks griežtas patvirtinimo kriterijus taip veiksmingai neužtikrintų teritorijų, kurioms skirta minėta nuostata, apsaugos tikslo pasiekimo (Sprendimo *Briels ir kt.*, C-521/12, EU:C:2014:330, 26 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

49 Remiantis nusistovėjusia Teisingumo Teismo praktika, pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį atliktinas tinkamas poveikio teritorijai vertinimas reiškia, kad, atsižvelgiant į geriausias mokslo žinias šioje srityje, turi būti nustatyti visi plano ar projekto aspektai, atskirai arba kartu su kitais planais ar projektais galintys paveikti atitinkamos teritorijos apsaugos tikslus (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Komisija / Prancūzija*, C-241/08, EU:C:2010:114, 69 punktą; *Komisija / Ispanija*, C-404/09, EU:C:2011:768, 99 punktą ir Sprendimo *Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias ir kt.*, C-43/10, EU:C:2012:560, 112 ir 113 punktus).

50 Pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį atliktas įvertinimas negali būti laikomas atliktu tinkamai, jeigu jame yra spragų ir nepateikiami išsamūs, tikslūs ir galutiniai duomenys bei išvados, galintys išsklaidyti pagrįstas mokslo abejones dėl numatytų darbų poveikio atitinkamai saugomai teritorijai (Sprendimo *Briels ir kt.*, C-521/12, EU:C:2014:330, 27 punktas).

51 Tačiau Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalies formuluotėje neapibrėžtas joks konkretus priemonių, kurių turi būti imtasi pagal šią nuostatą, įgyvendinimo kriterijus.

52 Vis dėlto reikia pažymėti, kad Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 ir 3 dalys turi būti aiškinamos kaip nuosekli visuma atsižvelgiant į direktyvoje nustatytus apsaugos tikslus ir kad šiomis nuostatomis siekiama užtikrinti vienodą natūralių buveinių ir rūšių buveinių apsaugą (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Sweetman ir kt.*, C-258/11, EU:C:2013:220, 32 punktą ir Sprendimo *Briels ir kt.*, C-521/12, EU:C:2014:330, 19 punktą).

53 Jei Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalyje nustatyta pareiga atlikti plano ar projekto galimo poveikio atitinkamai teritorijai *ex-post* peržiūrą, tokia peržiūra turi kompetentingai institucijai leisti užtikrinti, kad dėl minėto plano ar projekto vykdymo neatsiras pablogėjimo ar trikdyimo, kuris galėtų turėti reikšmingą poveikį atsižvelgiant į šios direktyvos tikslus.

- 54 Todėl, jei šiuo atveju būtų įrodyta, kad pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį *ex-post* peržiūra yra „reikiama priemonė“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, atliekant šią peržiūrą reikia išsamiai apibrėžti, kokia pablogėjimo ar trikdyto, galinčio pagal šią nuostatą turėti reikšmingą poveikį, rizika kyla dėl atitinkamo plano ar projekto vykdymo, ir ji turi būti atlikta pagal šios direktyvos 6 straipsnio 3 dalies reikalavimus.
- 55 Be to, reikia priminti, jog pagal Teisingumo Teismo praktiką negalima atmesti galimybes, kad valstybė narė, analogiškai kaip ir Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalyje numatytos nukrypti leidžiančios procedūros atveju, nurodys privalomas viešojo intereso priežastis ir galės, jei iš esmės įvykdytos šioje nuostatoje įtvirtintos sąlygos, patvirtinti planą ar projektą, kuris kitokiu atveju galėtų būti laikomas draudžiamu pagal to paties straipsnio 2 dalį (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Komisija / Ispanija*, C-404/09, EU:C:2011:768, 156 punktą).
- 56 Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies reikalavimus atitinkanti peržiūra yra privaloma visais atvejais, kai, analogiškai taikant minėto 6 straipsnio 4 dalį, atitinkamos teritorijos apsaugos tikslų neatitinkantis projektas turi būti vykdomas dėl įpareigojančių svarbesnio viešojo intereso priežasčių (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Nomarchiaki Aftodioikisi Aitolokarnanias ir kt.*, C-43/10, EU:C:2012:560, 114 punktą).
- 57 Iš tiesų minėto 6 straipsnio 4 dalį galima taikyti tik po to, kai plano ar projekto poveikis išnagrinėtas pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį. Todėl šio poveikio žinojimas atsižvelgiant į apsaugos tikslus, susijusius su nagrinėjama teritorija, yra būtina išankstinė sąlyga norint taikyti šios direktyvos 6 straipsnio 4 dalį, nes, neturint šių duomenų, jokia šios nukrypti leidžiančios nuostatos taikymo sąlyga negali būti vertinama. Nagrinėjant galimas įpareigojančias svarbesnio viešojo intereso priežastis ir tai, ar yra mažiau žalingų alternatyvų, iš tiesų reikalaujama palyginti tai su žala, kuri būtų padaryta teritorijai vykdant atitinkamą planą ar projektą. Be to, reikia tiksliai nustatyti šiai teritorijai daromą žalą, kad būtų galima apibrėžti galimų kompensacinių priemonių pobūdį (Sprendimo *Solvay ir kt.*, C-182/10, EU:C:2012:82, 74 punktas).
- 58 Kiek tai susiję su data, į kurią turi būti atsižvelgiama atliekant *ex-post* peržiūrą, kaip antai minėtą šio sprendimo 54 punkte, reikia pažymėti, kad, remiantis Buveinių direktyvos 4 straipsnio 5 dalimi, teritorija yra saugoma pagal šią direktyvą nuo tos dienos, kai buvo įtraukta į BST sąrašą.
- 59 Taigi bet kokia priemonė, kurios imamasi remiantis šios direktyvos 6 straipsnio 2 dalimi, negali būti susijusi su data, siekiančia tą laikotarpį, kai atitinkama teritorija nebuvo įtraukta į BST sąrašą.
- 60 Be to, šios nuostatos tikslas būtų pasiektas tik iš dalies, jei tokia priemonė būtų pagrįsta buveinių ir rūšių apsaugos būkle, neatsižvelgiant į informaciją arba nuslepiant ją, kuri sukelia arba vis dar gali sukelti pablogėjimą arba reikšmingą sutrikdymą įtraukus atitinkamą teritoriją į minėtą sąrašą.
- 61 Darytina išvada, kad per plano ar projekto, galinčio turėti reikšmingą neigiamą poveikį atitinkamai teritorijai, *ex-post* peržiūros procedūrą, kuri yra privaloma pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį, reikia atsižvelgti į visą informaciją, turimą tos teritorijos įtraukimo į BST sąrašą momentu, ir į bet kokį poveikį, kylantį arba galintį kilti dėl dalinio ar visiško šio plano ar projekto vykdymo toje teritorijoje po šio įtraukimo į sąrašą dienos.
- 62 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į trečiąjį klausimą turi būti atsakyta, kad Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalis aiškintina taip, kad jei tokiomis aplinkybėmis, kaip nagrinėjamosios pagrindinėje byloje, nustatoma, kad plano ar projekto, kuris vykdyti pradėtas įtraukus atitinkamą teritoriją į BST sąrašą, galimo poveikio tai teritorijai *ex-post* peržiūra yra privaloma, ji turi būti atliekama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies reikalavimus. Atliekant šią peržiūrą reikia atsižvelgti į visą informaciją, turimą tos teritorijos įtraukimo į BST sąrašą momentu, ir į bet kokį poveikį, kylantį arba galintį kilti dėl dalinio ar visiško šio plano ar projekto įvykdymo toje teritorijoje po šio įtraukimo į sąrašą dienos.

Dėl antrojo klausimo

- 63 Atsižvelgiant į atsakymą, pateiktą į trečiąjį klausimą, iš kurio matyti, kad, kiek tai susiję su *ex-post* peržiūra, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, kompetentinga administracinė institucija yra saistoma Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje nustatytų reikalavimų, nereikia atsakyti į antrąjį klausimą.

Dėl ketvirtojo klausimo

- 64 Keturtoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės nori išsiaiškinti, ar Buveinių direktyvą reikia aiškinti taip, kad jei iš naujo atliekama poveikio atitinkamai teritorijai peržiūra siekiant ištaisyti nustatytas klaidas, padarytas atliekant galimo poveikio vertinimą prieš įtraukiant šią teritoriją į BST sąrašą ar *ex-post* peržiūrą pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį tada, kai planas ar projektas jau buvo įvykdytas, kontrolės reikalavimai, keliami dėl tokios peržiūros, gali būti keičiami dėl to, kad šio plano ar projekto patvirtinimo sprendimas buvo vykdytinas nedelsiant, o prašymas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atmestas ir toks sprendimas atmesti minėtą prašymą nebegalėjo būti skundžiamas.
- 65 Minėtas teismas taip pat nori žinoti, ar Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad kontrolės reikalavimai, keliami atliekant alternatyvių sprendimų peržiūrą, gali būti keičiami dėl to, kad planas ar projektas jau buvo įvykdytas.
- 66 Kaip matyti iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvų, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad jei atliekant alternatyvių sprendimų *ex-post* peržiūrą nebuvo įmanoma atsižvelgti į aplinkybę, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamas tiltas jau buvo pastatytas remiantis suteiktu leidimu, dėl nedelsiant atliekamo šio statinio patvirtinimo sprendimo vykdymo tokiam statiniui ar jo darbų vykdytojui kiltų ne tik neįvertinama rizika, kurios akivaizdžiai nesiekė teisės aktų leidėjas, bet ir visiškai nebūtų atsižvelgta į ekonominius ir ekologinius padarinius, susijusius su vėlesniu alternatyvaus sprendimo įgyvendinimu. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar į alternatyvių sprendimų peržiūrą taip pat galima įtraukti sąnaudas, poveikį aplinkai, pirmiausia pagal Buveinių direktyvą saugomoms buveinėms ir rūšims, ir ekonomines pasekmes, susijusias su statinio, kurį statyti buvo leista ir kuris jau buvo pastatytas, nugriovimu.
- 67 Šiuo klausimu reikia priminti, kad, kaip matyti iš šio sprendimo 54 punkto, pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį pagrįsta *ex-post* peržiūra turi atitikti Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje nustatytus reikalavimus.
- 68 Šie reikalavimai negali būti keičiami tik dėl to, kad nagrinėjamas statinys buvo pastatytas remiantis pagal nacionalinę teisę tiesiogiai vykdytinu patvirtinimo sprendimu arba kad prašymas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, siekiant užkirsti kelią patvirtintų statybos darbų pradžiai, buvo atmestas ir toks sprendimas atmesti minėtą prašymą nebegalėjo būti skundžiamas.
- 69 Iš tiesų, kaip savo išvados 64 punkte pažymėjo generalinė advokatė, ir, atsižvelgiant į tikslą išsaugoti natūralias buveines ir laukinę fauną bei florą, kaip nurodyta Buveinių direktyvos pirmoje konstatuojamojoje dalyje, šios direktyvos veiksmingumui būtų pakenkta, jei vidaus procedūros taisyklės būtų galima naudoti, siekiant sumažinti būtinybę laikytis šios direktyvos reikalavimų.
- 70 Kaip nurodo Komisija, iš naujo atliekant jau įvykdyto plano ar projekto poveikio atitinkamai teritorijai peržiūrą reikia atsižvelgti į prielaidą, kad pablogėjimo ar trikdyimo, galinčio turėti reikšmingą poveikį, kaip tai suprantama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį, rizika kilo jau dėl nagrinėjamo statinio pastatymo. Be to, šia peržiūra turi būti galima nustatyti, ar tokia rizika gali pasitvirtinti, jei šiuo statiniu ir toliau naudojasi.

- 71 Tačiau jei iš naujo atlikus tokią peržiūrą matyti, kad dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamo tilto statybos ar naudojimosi juo jau atsirado pablogėjimas ar trikdymas, galintis turėti reikšmingą poveikį atsižvelgiant į Buveinių direktyvos tikslus, arba gali kilti tokio pablogėjimo ar trikdymo rizika, išlieka šio sprendimo 55–59 punktuose nurodyta galimybė pagal analogiją taikyti šios direktyvos 6 straipsnio 4 dalį.
- 72 Pagal pastarąją nuostatą, jei, nepaisant neigiamo poveikio teritorijai įvertinimo pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies pirmą sakinį ir nesant kitų alternatyvių sprendimų, planą ar projektą vis dėlto būtina įgyvendinti dėl įpareigojančių svarbesnio viešojo intereso priežasčių, tarp jų ir socialinio ar ekonominio pobūdžio, valstybė narė imasi visų kompensacinių priemonių, būtinų bendram *Natura 2000* vientisumui apsaugoti (Sprendimo *Solvay ir kt.*, C-182/10, EU:C:2012:82, 72 punktą ir jame nurodyta teismo praktika).
- 73 Tačiau, kaip ne kartą yra nusprendęs Teisingumo Teismas, Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalį, kaip leidžiančią nukrypti nuo šio straipsnio 3 dalies antrame sakinyje minimo leidimo kriterijaus nuostatą, reikia aiškinti siaurai (Sprendimo *Solvay ir kt.*, C-182/10, EU:C:2012:82, 73 punktą ir jame nurodyta teismo praktika).
- 74 Dėl šiuo atveju aptariamų alternatyvių sprendimų peržiūros, pagal analogiją taikant Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalį, reikia pažymėti, kad ieškant alternatyvaus sprendimo negalima nepaisyti nei galimo pablogėjimo ir trikdymo, kuris atsiranda dėl nagrinėjamo statinio statybos ir naudojimosi juo, nei galimos naudos, kurią šis statinys teikia. Taigi alternatyvių sprendimų peržiūros atveju reikalaujama, kad būtų palygintos, viena vertus, nagrinėjamo statinio palikimo vietoje ar jo naudojimo apribojimo, įskaitant uždarymą, ir net nugriovimo pasekmės aplinkai ir, kita vertus, viršesni viešieji interesai, dėl kurių tas statinys buvo statomas.
- 75 Dėl priemonių, į kurias gali būti atsižvelgta atliekant alternatyvų, įskaitant tokio statinio, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, nugriovimo galimybę, peržiūrą, reikia pažymėti, kad jeigu dėl priemonės kiltų pablogėjimo ar trikdymo, galinčio turėti reikšmingą poveikį, kaip tai suprantama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį, rizika, tokia priemonė, kaip per posėdį tvirtino Komisija, prieštarautų šios nuostatos tikslui, todėl negalėtų būti laikoma alternatyviu sprendimu, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 6 straipsnio 4 dalį.
- 76 Iš to matyti, kad, kaip savo išvados 69 punkte pažymėjo generalinė advokatė, jei taip įvertinus interesus ir prioritetus būtų prieita prie išvados, kad jau pastatytas statinys turi būti nugriautas, visus pasiūlymus dėl nugriovimo, kaip ir pirminį pasiūlymą statyti šį statinį, reikia nagrinėti kaip „planą ar projektą, tiesiogiai nesusijusį arba nebūtiną teritorij[ai] tvarky[t]i, bet galintį ją reikšmingai paveikti“, kaip tai suprantama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį, kurie prieš pradėdant vykdyti turi būti vertinami pagal šios nuostatos reikalavimus.
- 77 Kiek tai susiję su priemonių, kurių būtų galima imtis atliekant alternatyvų, įskaitant prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nurodytą jau pastatyto statinio nugriovimą, peržiūrą, ekonominėmis sąnaudomis, reikia pažymėti, kad, kaip savo išvados 70 punkte pabrėžė generalinė advokatė, šios nėra tokios pat svarbios kaip Buveinių direktyva siekiamas tikslas išsaugoti natūralias buveines, laukinę fauną ir florą. Taigi atsižvelgiant į siaurą šios direktyvos 6 straipsnio 4 dalies aiškinimą, kaip nurodyta šio sprendimo 73 punkte, neleidžiama pripažinti, kad tik tokių priemonių ekonominės sąnaudos gali būti lemiamas veiksnys renkantis alternatyvius sprendimus pagal šią nuostatą.
- 78 Atsižvelgiant į prieš tai išdėstytus argumentus, į ketvirtąjį klausimą reikia atsakyti taip:
- Buveinių direktyva aiškintina taip, kad jei iš naujo atliekama poveikio atitinkamai teritorijai peržiūra siekiant ištaisyti nustatytas klaidas, padarytas atliekant galimo poveikio vertinimą prieš įtraukiant šią teritoriją į BST sąrašą ar *ex-post* peržiūrą pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį tada, kai

planas ar projektas jau buvo įvykdytas, kontrolės reikalavimai, keliami dėl tokios peržiūros, negali būti keičiami dėl to, kad šio plano ar projekto patvirtinimo sprendimas buvo vykdytinas nedelsiant, o prašymas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atmestas ir toks sprendimas atmesti minėtą prašymą nebegalėjo būti skundžiamas. Be to, atliekant minėtą peržiūrą reikia atsižvelgti į pablogėjimo ar trikdymo, galinčio turėti reikšmingą poveikį, kaip tai suprantama pagal minėtą 6 straipsnio 2 dalį, riziką, kuri gali atsirasti dėl nagrinėjamo plano ar projekto įgyvendinimo.

- Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalį reikia aiškinti taip, kad kontrolės reikalavimai, keliami atliekant alternatyvių sprendimų peržiūrą, negali būti keičiami dėl to, kad planas ar projektas jau buvo įvykdytas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- ⁷⁹ Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

1. 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos 6 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad tiesiogiai nesusijusio arba nebūtino teritorijai tvarkyti plano ar projekto, kuris buvo patvirtintas atlikus šios direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje nustatytų reikalavimų neatitinkantį tyrimą, atveju, prieš įtraukiant nagrinėjamą teritoriją į Bendrijos svarbos teritorijų sąrašą, kompetentingos institucijos turi atlikti tokio plano ar projekto galimo poveikio šiai teritorijai *ex-post* peržiūrą, jeigu ši peržiūra yra vienintelė reikiama priemonė, siekiant išvengti to, kad dėl minėto plano ar projekto vykdymo neatsirastų pablogėjimo arba trikdymo, galinčio turėti reikšmingą poveikį šios direktyvos tikslams. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas privalo patikrinti, ar šios sąlygos įvykdytos.
2. Direktyvos 92/43 6 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad jei tokiomis aplinkybėmis, kaip nagrinėjamosios pagrindinėje byloje, nustatoma, kad plano ar projekto, kuris pradėtas vykdyti įtraukus atitinkamą teritoriją į Bendrijos svarbos teritorijų sąrašą, galimo poveikio tai teritorijai *ex-post* peržiūra yra privaloma, ši peržiūra turi būti atliekama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies reikalavimus. Atliekant šią peržiūrą reikia atsižvelgti į visą informaciją, turimą tos teritorijos įtraukimo į sąrašą momentu, ir į bet kokią poveikį, kylantį arba galintį kilti dėl dalinio ar visiško šio plano ar projekto įvykdymo toje teritorijoje po šio įtraukimo į sąrašą dienos.
3. Direktyvą 92/43 reikia aiškinti taip, kad jei iš naujo atliekama poveikio atitinkamai teritorijai peržiūra siekiant ištaisyti nustatytas klaidas, padarytas atliekant galimo poveikio įvertinimą prieš įtraukiant šią teritoriją į Bendrijos svarbos teritorijų sąrašą ar *ex-post* peržiūrą pagal Direktyvos 92/43 6 straipsnio 2 dalį tada, kai planas ar projektas jau buvo įvykdytas, kontrolės reikalavimai, keliami dėl tokios peržiūros, negali būti keičiami dėl to, kad šio plano ar projekto patvirtinimo sprendimas buvo vykdytinas nedelsiant, o prašymas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atmestas ir toks sprendimas atmesti minėtą prašymą nebegalėjo būti skundžiamas. Be to, atliekant minėtą peržiūrą reikia atsižvelgti į pablogėjimo ar trikdymo, galinčio turėti reikšmingą poveikį, kaip tai suprantama pagal minėtą 6 straipsnio 2 dalį, riziką, kuri gali atsirasti dėl nagrinėjamo plano ar projekto įgyvendinimo.

Direktyvos 92/43 6 straipsnio 4 dalį reikia aiškinti taip, kad kontrolės reikalavimai, keliami atliekant alternatyvių sprendimų peržiūrą, negali būti keičiami dėl to, kad planas ar projektas jau buvo įvykdytas.

Parašai.